

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA RAXBAR KADRLARNING BOSHQARUV FAOLIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY ASOSLARI

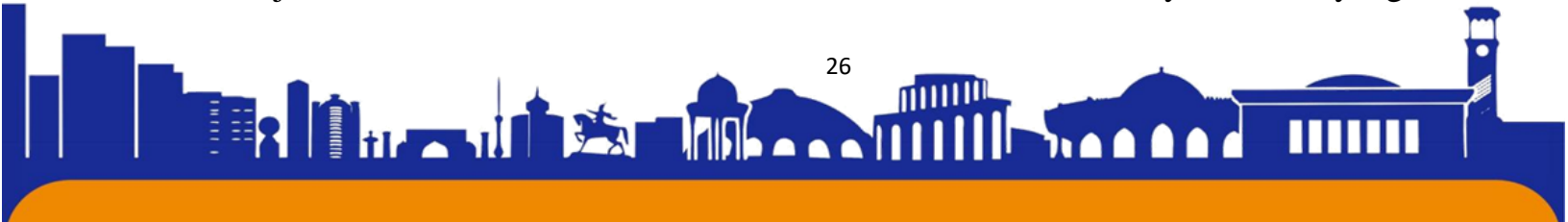
Najmetdinov Ma'ruf G'ayratovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida rahbar kadrlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirishning ilmiy asoslari tahlil qilinadi. Boshqaruvning zamonaviy yondashuvlari, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish va axloqiy boshqaruvning ahamiyati yoritib berilgan. Tadqiqot oliy ta'lim tizimidagi rahbarlarning kompetentligini oshirishda ilmiy yondashuvlar va zamonaviy boshqaruv metodlarining roli katta ekanligini ko'rsatadi. Maqolada rahbarlik qobiliyatlari ta'lim sifati va muassasa samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim rahbarlari, boshqaruv, innovatsiya, ilmiy asoslar, yetakchilik, axloqiy boshqaruv, ta'lim sifati, kompetentlik, strategik rejalashtirish.

Kirish

Oliy ta'lim muassasalari rahbar kadrlari faoliyatining samaradorligi, ta'lim tizimi rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ta'limning globallasuvi va raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashishi oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv faoliyatiga qo'yilayotgan talablarni oshirdi. Zamonaviy oliy ta'lim muassasalari rahbarlari nafaqat tashkilotning boshqaruv jarayonlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishi, balki o'qituvchilar va talabalar orasida samarali hamkorlik o'rnatishi, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni qo'llashi hamda tashkilotning rivojlanish strategiyasini belgilashi kerak. Bunday rahbarlik faqatgina amaliy boshqaruv malakalarini emas, balki ilmiy asoslangan yondashuvlarni qo'llashni ham talab qiladi. Oliy ta'lim muassasalaridagi rahbarlik faoliyati ta'lim tizimi rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimi va uning oldidagi vazifalar rahbar kadrlarining nafaqat ma'muriy, balki pedagogik, texnologik va strategik boshqaruv ko'nikmalarini ham o'z ichiga olishi kerakligini talab qilmoqda. Rahbarlar oliy ta'lim muassasalarining zamonaviy ta'lim jarayonlari bilan hamohang rivojlanishini ta'minlash uchun o'z bilim va malakalarini doimiy ravishda yangilab

turishlari lozim. Bunda ilmiy asoslangan boshqaruv usullari va strategiyalari rahbarlarning faoliyat samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Rahbarlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirish ilmiy asoslangan yondashuvlarga tayanadi. Ushbu jarayon ikki asosiy yo'nalishni o'z ichiga oladi: birinchisi, boshqaruv tizimining tashkilotdagi vazifalarini optimallashtirish; ikkinchisi, ta'lim muassasalarida yetakchilik sifatlarini rivojlantirish va jamoaviy muhitni yaratish. Boshqaruv faoliyatini ilmiy asosda takomillashtirish uchun rahbarlar ta'lim jarayonining strategik rejalashtirilishini, ilg'or texnologiyalarni joriy etishni va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydigan boshqaruv tizimlarini qo'llashlari kerak. Bu nafaqat ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi, balki ta'lim muassasasining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv faoliyatini takomillashtirishda ilmiy izlanishlar va tadqiqotlarning roli katta ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda, ta'lim boshqaruvi bo'yicha ilg'or yondashuvlar va zamonaviy boshqaruv texnologiyalari ta'lim sifatini oshirish, ta'lim jarayonlarini raqamlashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali muassasalar faoliyatini yangi bosqichga olib chiqish imkonini beradi. Ilmiy asoslangan boshqaruv metodlari rahbarlarga qiyin qarorlarni qabul qilishda ko'mak beradi, tashkilotni samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantiradi va ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Boshqaruv faoliyatini takomillashtirishda rahbarlarning yetakchilik qobiliyatlari alohida o'rin tutadi. Zamonaviy rahbarlar faqatgina buyruq beruvchi yoki muammolarni hal qiluvchi emas, balki jamoa yetakchisi, motivator va innovator sifatida ham faoliyat olib borishlari zarur. Bu esa oliy ta'lim muassasalarining maqsadlariga erishish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish, jamoa a'zolarini rag'batlantirish va ularga o'z salohiyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlarini yaratishga yordam beradi. Yetakchilik qobiliyatlari kuchli bo'lgan rahbarlar nafaqat o'z jamoalarini boshqarish, balki ularni motivatsiya qilish va ularning ijodiy va intellektual rivojlanishiga hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, rahbarlarning ilmiy izlanishlarga asoslangan boshqaruv yondashuvlari ham muhimdir. Zamonaviy boshqaruv fanlari va yondashuvlarining asoslarini bilish rahbarlarga tashkilotni muvaffaqiyatli boshqarish imkonini beradi. Ilmiy izlanishlar rahbarlarga turli yo'nalishlarda qarorlar qabul qilishda va muassasaning rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda yordam beradi.

Bu esa ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini va oliy ta'lim muassasasining xalqaro darajada o'z o'rnini mustahkamlashga ko'maklashadi.

Asosiy qism. Oliy ta'lim muassasalarida rahbar kadrlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirish bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida alohida e'tiborga loyiq masalalardan biridir. Bu jarayon zamonaviy ta'lim muhitida rahbarlarning roli va ular tomonidan qo'llanilayotgan boshqaruv usullarining o'zgarishini taqozo etadi. Ta'lim muassasalaridagi rahbarlik faqatgina ma'muriy jarayonlarni samarali tashkil etishdan iborat emas, balki ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilar va talabalar bilan muloqotni yo'lga qo'yish, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy qilish va muassasaning barqaror rivojlanishini ta'minlash bilan ham bog'liqdir. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalari rahbarlarining boshqaruv faoliyatini ilmiy asosda takomillashtirish zaruriyati kun tartibida turibdi.

Boshqaruv faoliyatining ilmiy asoslari. Rahbarlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirish ilmiy asoslangan yondashuvlarni talab qiladi. Zamonaviy oliy ta'lim tizimining oldiga qo'yilgan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun rahbarlar o'z faoliyatida innovatsion boshqaruv usullarini qo'llashlari lozim. Ilmiy asoslangan boshqaruv usullari rahbarlarga muassasaning samarali faoliyatini ta'minlash uchun strategik qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Bunda ilmiy tahlil va tadqiqotlar orqali ta'lim tizimidagi mavjud muammolarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish va yechim yo'llarini ishlab chiqish muhim o'rin tutadi. Boshqaruv faoliyatining ilmiy asoslarini shakllantirishda zamonaviy ta'lim boshqaruvi bo'yicha ilg'or nazariyalar va modellarni o'rganish va ulardan amaliyotda foydalanish rahbarlarning kompetentligini oshiradi. Masalan, oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlarini optimallashtirishda Peter Drukerning "maqsadli boshqaruv" konsepsiyasi va uning asoslari asosiy rol o'ynaydi. Bu yondashuv tashkilotning uzoq muddatli maqsadlariga erishish uchun individual va jamoaviy vazifalarni belgilash, natijalarini baholash va keyingi jarayonlarni optimallashtirishga asoslanadi. Boshqaruvning zamonaviy yondashuvlari orasida "ta'lim menejmenti" (education management) ham keng qo'llaniladi. Bu yondashuv oliy ta'lim muassasasining ichki va tashqi faoliyatini nazorat qilish va boshqarish uchun zamonaviy boshqaruv texnologiyalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ilmiy asoslangan boshqaruv usullari rahbarlarga boshqaruv jarayonlarini

samarali rejalashtirish, monitoring qilish, xodimlarni boshqarish va resurslardan optimal foydalanish imkonini beradi.

Innovatsiyalarni joriy etishning ahamiyati. Oliy ta'lim muassasalarida rahbarlik qiluvchi kadrlarning innovatsiyalarni joriy etish qobiliyati ta'lim tizimining rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Globallashuv va raqamli transformatsiya davrida ta'lim jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish, talabalarning o'zlashtirish darajasini oshirish va muassasaning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarur. Bu esa rahbarlarning zamonaviy bilimlar va ko'nikmalarga ega bo'lishini talab qiladi. Innovatsiyalarni joriy etishda oliy ta'lim muassasalari rahbarlarining raqamli savodxonligi, IT texnologiyalarini boshqaruv jarayonlarida samarali qo'llay olish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda, ta'lim jarayonlarini raqamlashtirish, masofaviy ta'lim texnologiyalarini rivojlantirish va onlayn resurslardan foydalanish rahbarlarning innovatsion boshqaruv qobiliyatlarini talab qiladi. Shu sababli, rahbarlar zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli platformalar bilan ishlashda yetarlicha malakaga ega bo'lishlari lozim. Boshqaruvda innovatsiyalarni joriy etish orqali nafaqat ta'lim sifati oshadi, balki rahbarlar muassasaning faoliyatini optimallashtirishi va jamoaviy muhitni yanada samarali qilishlari mumkin. Ilg'or texnologiyalar rahbarlarga ta'lim jarayonini monitoring qilish, ma'lumotlarni tahlil qilish va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi. Bu esa oliy ta'lim muassasasining uzoq muddatli rivojlanishi va xalqaro maydonda muvaffaqiyatli faoliyat olib borishiga xizmat qiladi.

Yetakchilik va jamoaviy boshqaruv. Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv faoliyatini takomillashtirishda yetakchilik qobiliyatlari muhim o'rin tutadi. Zamonaviy rahbar nafaqat buyruqlar beruvchi, balki jamoa yetakchisi, motivator va murabbiy sifatida ham faoliyat yuritishi kerak. Ta'lim tizimida yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish, jamoani samarali boshqarish va hamkorlikda ishlash qobiliyatlari muassasa ichidagi ijtimoiy muhitni yaxshilashga yordam beradi. Bu, ayniqsa, ta'lim jarayonida jamoaviy hamkorlikni rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishda muhimdir. Yetakchilik qobiliyatlari kuchli bo'lgan rahbarlar jamoa a'zolarini rag'batlantiradi, ularning ijodiy va intellektual salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish uchun sharoit yaratadi. Rahbarlarning ijobiy yetakchilik qobiliyatlari ta'lim muassasasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, rahbarlarning jamoaviy boshqaruv

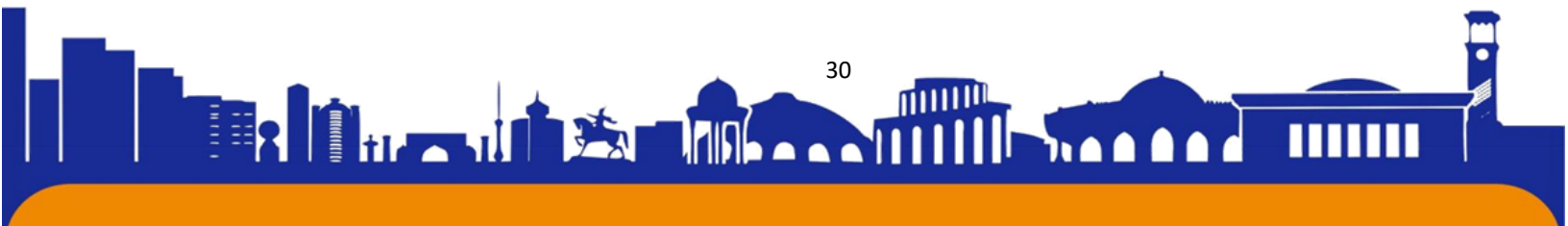

usullariga tayanishi, o'qituvchilar va talabalarning faoliyatini samarali rejalashtirishi muhimdir. Bu esa rahbarlik va boshqaruvning samaradorligini oshiradi. Jamoaviy boshqaruv usullari rahbarlarga ta'lim jarayonidagi har bir xodimning rolini to'g'ri baholash, ularni qo'llab-quvvatlash va muassasa umumiy maqsadlariga erishish uchun motivatsiyalash imkonini beradi. Jamoaviy muhitni yaxshilash orqali rahbarlar muassasaning ichki muhitida barqarorlikka erishishi va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishi mumkin. Bu esa umumiy boshqaruv faoliyatining muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi.

Ma'naviy qiyofa va axloqiy boshqaruv. Rahbarlarning boshqaruv faoliyatida ma'naviy qiyofa va axloqiy fazilatlar ham alohida ahamiyatga ega. Oliy ta'lim muassasalarida rahbarlar nafaqat boshqaruv jarayonlarini tashkil qiluvchi shaxslar, balki axloqiy etakchilar sifatida ham namoyon bo'lishlari lozim. Rahbarlarning axloqiy qadriyatlari va me'yorlariga rioya qilishlari jamoa orasidagi ishonch va ijtimoiy muhitni yaxshilashga xizmat qiladi. Axloqiy boshqaruv rahbarlarga qiyin vaziyatlarda to'g'ri qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Rahbarlarning axloqiy qiyofasi ta'lim muassasasida sog'lom ijtimoiy muhit yaratish, talabalarga va o'qituvchilarga namuna bo'lishda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, axloqiy boshqaruv orqali rahbarlar ta'lim jarayonidagi odillik va shaffoflikni ta'minlaydi. Shu sababli, rahbarlar o'z faoliyatida axloqiy me'yorlarga qat'iy amal qilishlari lozim.

Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida rahbar kadrlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Ilmiy asoslangan boshqaruv usullarini qo'llash, innovatsiyalarni joriy etish, yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish va axloqiy boshqaruv orqali rahbarlar ta'lim muassasalarining samarali rivojlanishini ta'minlashi mumkin. Zamonaviy ta'lim boshqaruvi yangi strategiyalar, ilg'or texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarga asoslangan bo'lishi kerak, bu esa oliy ta'lim tizimini global darajada muvaffaqiyatli qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xusanovna, N. M. (2024). Talim Muassasasi Rahbarlarida Tanqidiy Fikrlashni Rivojlantirish Usullari. Kokand University Research Base, 330-333.
2. Abdulhamidova, O. R. (2024). Oliy Ta'lim Muassasalari Rahbar Kadrlarining Kompetenligiga Qo'yilayotgan Talablar. Ilm-Fan Yangiliklari Konferensiyasi, 2(1), 43-44.
3. Nabiyeva, N. (2024). Ta'lim Muassasalari Rahbarlarining Ma'naviy Qiyofasi Va Unga Qo'yilgan Talablar. Journal Of Innovations In Scientific And Educational Research, 7(1), 121-124.
4. Mavlonova, B. (2024, May). Oliy Ta'lim Muassasalari Talabalarining Faolligi Va Ularda Yetakchilik (Liderlik) Ko'nikmalarini Paydo Bo'Lishining Tarixiy-Zamonaviy Shakllanishi. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (Pp. 126-128).
5. Nurmatovna, M. L. (2024). Ta'lim Muassasalari Rahbarlarining Kasbiy-Pedagogik Tayyorgarligi Va Unga Qo'yiladigan Talablar. Miasto Przyszłości, 45, 31-33.

